

عالمی کہ باعث بالندگی شهر قم شد

۶ آذر ۱۴۰۲ ساعت ۱۴:۳۷

ترتیب بعد از تاسیس حوزه علمیه استقبال زیادی از سوی روحانیون و علما نسبت به آن صورت گرفت. چنانچه افرادی چون آیت‌الله فیض قمی، بافقی، سیدابوالحسن رفیعی قزوینی جلسات درس خود را در قم دایر کرد و آیت‌الله بافقی، آیت‌الله حائری را به رفتن به قم تشویق کرد و حوزه او از اراک به قم منتقل شد.

آیت‌الله عبدالکریم حائری یکی از علمای بزرگ اسلام است که او را به واسطه تاسیس حوزه علمیه قم با نام موسس نیز می‌شناسند. بخش مهمی از دوران زندگی آیت‌الله حائری در دوره مشروطه و رضاشاه سپری شد. وی در دوره مشروطه فعالیت سیاسی زیادی نداشته اما در دوره رضاشاه به ناچار وارد مسائل سیاسی شد و نسبت به برخی از حوادث سیاسی واکنش نشان داد. واکنش‌هایی که خشم رضاشاه از او را به دنبال داشت و باعث شد تا آیت‌الله حائری از برخی از خدمات اجتماعی منفصل شود. با این مقدمه در ادامه به شرح زندگی این عالم بزرگ و فعالیت‌های سیاسی او پرداخته شده است.

نگاهی به زندگی آیت‌الله حائری از دوره کودکی تا جوانی

آیت‌الله حائری یزدی در سال ۱۲۳۹ (درباره تاریخ تولد ایشان اختلاف‌نظرهایی وجود دارد) در میبد یزد به دنیا آمد. وی دوران کودکی و تحصیلی خود را در شهرهای مختلف یزد سپری کرد. او بعد از سپری کردن دوران کودکی، در اوایل نوجوانی به همراه مادرش به کربلا رفت و در آنجا زیر نظر آیت‌الله فاضل اردکانی، رئیس حوزه علمیه کربلا به تحصیل و یادگیری علوم دینی مشغول شد. بعد از کسب آموزش در کربلا، عبدالکریم حائری راهی سامرا شد تا در حوزه علمیه سامرا نیز به تحصیل سایر علوم دینی بپردازد. شیخ عبدالکریم در حوزه علمیه سامرا دوازده سال تمام به تحصیل علم پرداخت. او در این مدت با همه رنجها و مشقتها ساخت و فارغ از هرگونه اشتغال دیگری با دلی پر امید، به آینده روشن خویش چشم می‌دوخت و سرانجام نیز به کمالات علمی و معنوی نایل گشت. [\[۱\]](#)

دوره حضور آیت‌الله حائری همزمان است با حضور برخی از آیات بزرگ آن دوره همچون شیخ فضل‌الله نوری، آیت‌الله سید محمد فشارکی و آیت‌الله محمد تقی شیرازی در این شهر. آیت‌الله حائری در این شهر از دانش این اساتید به خصوص شیخ فضل‌الله نوری، بهره زیادی برد؛ اما بعد از وفات ایشان به سامرا رفت. عزیمت آیت‌الله حائری به سامرا بعد از هجرت آیت‌الله فشارکی، دیگر استاد مورد علاقه ایشان صورت گرفت. به این ترتیب آیت‌الله حائری در شهر سامرا به تلمذ نزد آیت‌الله سید محمد فشارکی پرداخت و حتی از او مراقبت نیز کرد. آیت‌الله حائری در نجف به حلقه شاگردان آخوند یزدی نیز پیوست تا بدین گونه بهره‌گری از دانش

علمای بزرگ آن عصر را تکمیل کرده باشد.

از بازگشت به ایران و تا عزیمت دوباره به نجف و کربلا

آیت‌الله حائری بعد از بازگشت به ایران، به تدریس و برپایی دروس خود در شهرهای مختلف از جمله اراک پرداخت. دوران اقامت او در اراک حدود ۴-۶ سال به طول انجامید. بعد از این مدت ایشان بار دیگر رهسپار نجف و کربلا شد. عزیمت دوم آیت‌الله حائری به عراق همزمان بود با آغاز تحولات مشروطیت. ظاهراً ایشان تمایلی به مداخله در امور سیاسی آن دوره را نداشتند و بعد از آغاز این جنبش و نیز به دلیل به هم خوردن اوضاع حوزه‌های علمیه، ترجیح دادند ایران را ترک کنند. حائری در نجف و کربلا مجدداً در محفل درس آیت‌الله آخوند خراسانی حاضر شد و فرصت آشنایی و شاگردی نزد سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی را نیز پیدا کرد. او بعد از مدتی اقامت در نجف و کربلا مجدداً به ایران بازگشت.

تاسیس حوزه علمیه قم

آیت‌الله حائری تقریباً در سال ۱۳۰۱ به ایران بازگشت. بازگشت او به ایران مقارن بود با تضعیف حکومت قاجار و قدرت‌یابی تدریجی رضاخان. وی بعد از بازگشت به ایران ابتدا به اراک رفت و مدتی را به تدریس در فقه و اصول پرداخت. بعد از آن به قم رفت و در آنجا به تاسیس حوزه علمیه قم اقدام کرد. البته تاسیس حوزه علمیه بدین معنا نیست که این شهر پیش از آن اعتبار علمی و دینی نداشته بلکه قم از بدو حیات اسلامی خویش به عنوان یکی از بزرگترین مراکز علمی مطرح بوده است. با این حال در آن سده‌ها تحت الشعاع حوزه علمیه نجف قرار داشت.^[۲]

وی با اقامت در قم منشأ تحولی عظیم در تاریخ تشیع گشت. زیرا ایشان حوزه علمی معتبر و فراگیری را برای آموزش و تربیت علما و روحانیون بنا نهاد که در تحولات آینده فرهنگی و سیاسی ایران و جهان تشیع نقش اساسی و بی‌بدیلی بر عهده گرفت. در شرایطی که حوزه علمیه نجف تحت فشار شدید انگلیس و ملک فیصل قرار گرفته بود و روحانیت ایران نیز در وضعیت بسامانی به سر نمی‌برد، آیت‌الله حائری با اقدامات وسیع خود در ساماندهی و نظام بخشی به مدارس علمیه و بهبود امور اجتماعی و رفاهی مردم شهر قم، با تربیت علما و فقهای برجسته حرکت بالنده و امیدبخشی را آغاز نمود.^[۳] در واقع اقدام آیت‌الله حائری، شهر قم را به مرکزی جهت تجمع روحانیون و علمای مذهبی بزرگ قرار داد و باعث شد تا این شهر از نظر دینی، رونق تازه‌ای بگیرد.

ضرورت تاسیس حوزه علمیه و تاثیرات آن

در باب تاثیر و علت ضرورت تاسیس حوزه علمیه نقل قول‌های فراوانی موجود است. با این حال مهم‌ترین دلیلی که در ضرورت تاسیس این حوزه آورده شده است، نیاز شدید این شهر با توجه به مقتضیات زمان بود. در آن دوره نیاز بود تا پایگاهی جهت آموزش اسلامی و مرکز مبارزه در مقابل حملات وجود داشته باشد.^[۴] بر این اساس پس از تأسیس حوزه علمیه قم بود که در کمترین زمان، روح بالندگی و تحرک علمی و فرهنگی در بسیاری از شهرهای ایران نمایان گردید. پرورش یافتگان حوزه علمیه قم به سایر بلاد سرازیر گشتند، و ده‌ها کتابخانه و مدرسه علوم دینی در سراسر کشور تأسیس شد.^[۵]

به این ترتیب بعد از تاسیس حوزه علمیه استقبال زیادی از سوی روحانیون و علما نسبت به آن صورت گرفت. چنانچه افرادی چون آیت‌الله فیض قمی، بافقی، سیدابوالحسن رفیعی قزوینی جلسات درس خود را در قم دایر کرد و آیت‌الله بافقی، آیت‌الله حائری را به رفتن به قم تشویق کرد و حوزه او از اراک به قم منتقل شد. حضور آیت‌الله حائری در مدیریت امور حوزه از افرادی چون شهید

صدوقی نیز کمک می‌گرفت. شهید صدوقی مسائل و مشکلات طلاب را به اطلاع آیت‌الله حائری می‌رساند و کمک‌های ایشان به اهل علم از کانال مرحوم صدوقی انجام می‌پذیرفت. [۶]

آیت‌الله حائری بعد از تاسیس حوزه علمیه، همچنان به تدریس علوم دینی و تربیت شاگردان زیاد مشغول شد. او در جریان کشف حجاب به مخالفت با رضاخان پرداخت و بارها با او ستیز کرد. او بعد از فوت میرزا محمدتقی شیرازی، محمدکاظم یزدی و به مقام مرجعیت نیز رسید.

سخن نهایی

آیت‌الله حائری، با اقدام خود در تاسیس حوزه علمیه قم، نقش مهمی در بالندگی دروس دینی در ایران داشت. گرچه پیش از آن نیز، ایران یکی از قطب‌های مهم جهت گرد آمدن علما و روحانیون بسیاری از کشورها پای دروس دینی و حوزوی بود؛ اما جایگاه و اهمیت آن نسبت به حوزه‌های علمیه شهرهای عراق بسیار پایین‌تر بود. بنابراین اقدام آیت‌الله حائری در ایجاد حوزه علمیه، نقطه عطف مهمی در شکوفایی دینی در آن دوره بود.

[۱] - جمعی از پژوهشگران، گلشن ابرار، ج ۲، قم، نشر معروف، چاپ دوم، ۱۳۸۲، ص ۴۲۲.

[۲] - ناصر باقر بیدهندی، رجال قم، بی‌جا، بی‌نا، ص ۲

[۳] - به کوشش جمعی از پژوهشگران، سازمان مجاهدین خلق پیدایی تا فرجام (۱۳۴۴-۱۳۸۴)، جلد ۱، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۸۴-۱۳۸۵، ص ۵۰

[۴] - بانک جامع مناسبت‌ها، شمسی، قمری، میلادی، اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۰، ص ۳۲۶۷

[۵] - گلشن ابرار، همان، صص ۴۲۴-۴۲۵

[۶] - بانک جامع مناسبت‌ها، شمسی، قمری، میلادی، همان، ص ۳۲۶۷

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/49413/عالمی-باعث-پالندگی-شہر-قم>